

TEXT: Mgr. art. Ing. SLAVOMÍR ONDEJKA, Mgr. art. AGÁTA KRAUSOVÁ ArtD.

Hra sa považuje za najdôležitejšiu prípravu pre život, za zdroj cenných poznatkov. Čo sa vlastne nazýva hrou? Malý lexikón ľudovej kultúry Slovenska ju charakterizuje takto: Hra je ľudská činnosť určená na zábavu, protiklad práce. Hrou sa človek uvoľňuje a rozptyľuje, bystrí si um, cvičí a otužuje telo. Hry sú človeku vlastné od prvých mesiacov po narodení. A čo znamená pojem tradičná detská hra? Podľa etnochoreológa K. Ondrejku je tradičná detská hra zábavná činnosť, ktorá niečo spodobuje alebo sa o niečo podľa vopred dohovorených pravidiel, prípadne aspoň námetu snaží. Je to svet „akoby“, v ktorom práca nie je ozajstnou prácou, bitka nie je ozajstnou bitkou, kráľ nie ozajstným kráľom. Svet, v ktorom sa všetko predstiera, hoci čiastková činnosť je reálna. Uplatňuje sa najmä v detskom veku a je známa aj v živočíšnom svete.

Prvú typológiu tradičných slovenských detských hier vypracovala Elena Medvecká, ktorá vytvorila toto rozdelenie:

- **rečňovanky, vyčítanky, vyvolávanky, hádanky**
 - o Jeden, dva, tri, Jakub, Izák, Abrahám, Stará baba zlá, Cupi-lupi do chalupy, Hop, hop koníčky, Varila mamička kašičku, Hojda, hojda, Ňeplač, Hančo, ňeplač, Lezie pavúk po stene, Válam, válam chlebiček, Keď ja hleba pekla;
 - o Jeden, dva, tri, Háky, báky, Árom, bárom, Enten tyčka, Tydli, fidli na husličky;
 - o Braček náš vetriček, Vo mlyne na kline, Haju, haju, Zletel vrabec na latu, Slimák, slimák, vystrč rožky, Hybaj, slnko, na kopec, Píšťalečka, pískaj;
- **hry (hry s povelmi, chlapčenské hry šikovnosti, lúčne hry, hry s rekvizitami, hry s dialógmi)**
 - o Vrabčiak a drozdy, Na krivé sochy, Myši, myši, mýšatá, Na čupky, Kypí kaša, Myši, von z diery, Bača a ovečky, Na červených a bielych, Srdce – zvon, Na kukučku, Na rojenie, Rybár a sieť;
 - o Kohútí zápas, Na žabáka, Na chrobáky, Stonožka, Zvliekanie hada, Na húsenicu, Na koňe, Korbáč – bič, Drevo píliť, Buky váľať, Mäso sekať, Malá kopa pýta viac, Hnáty lámať;
 - o Purgu, Na pigy, Na fúrik, Na gaľachy, Longa méta, Škólka s loptou, Skákaná škôlka, Hra s gumou;
 - o Šušury, Na jastraba, Na kráľa, Dze si bula?, Na nožnice, Na kokeša, Na kolembabu, Na anjela a na čerta, Na kačičky;
- **hry so spevom, tanečné hry a tance**
 - o O reťaz, Sial Peter proso, Veľa nás, Cintor, cintor, cintorija, Na čičence, Na konôpky, Pántlice, Zlatá brána, Kolo, kolo mlynské, Prepletám pančušky, Nie jeden, nie dva...

Melánia Nemcová zadeľuje hry do týchto kategórií:

- **rečňovanky – vyčítanky**
 - o **rečňovanky pri vykrikovaní na zvieratá:** Jastrab ľeci, Jasčurečko mlada, Goľa, goľa, Boca ľeci, Koza, koza, Cingi, lingi muška;
 - o **dobiedzania, posmešky:** Dajce Maďara do prava, Cigan more lapsa, Hudu, hud, šmičku;
 - o **rečňovanky pri prírodných úkazoch:** Kropi, kropi na konopi, Daj, Bože, slunka, Padaj, diždžiku, padaj;
 - o **rečňovanky pri pasení husí a kráv:** Idu kravi s poľa, Kedz ja huší pasla, Kedz ja bula mala, Išla kačka do vodi;
 - o **rečňovanky pri malých deťoch:** Tu me boľi, Tiňu, tiňu, tiňu, Hombu ľišu, Činčiri muška, Bibi, ručka, bibi, Hrašček, bobašček;
- **netanečné detské hry**
 - o **s dialógom:** Huši, huši, poce domov, Na placenka, Na jastraba, Agurenka, magurenka, Na šlepu babu, Na žaby, Na sovičky, Na starú babu, Dze ši bula?;
 - o **s povelom a rekvizitami:** Na šandaroch a zbujoch, Ľeci, ľeci, Na ociľ, Na koche, Bača a ovečka, Za sarňami, Na čupki, Na rekeša, Na kapi, Na kukučki!;
 - o **lúčne hry, šikovnosti:** Na hribi, Bici – buči, Meso šekac, Podzme buki vaľac!, Na vlak, Guľačka, Na ribu, Hojdalka na rukoch, Snopi vaľac, Na bič, Na korbáč, Cahaňe kocuroch, Na drabinu, Šmati vješač!;
- **tanečné hry a zábavné chorovodné hry**
 - o Zlatá brána, Veľki komar, Kopu diňu, Na kurčata, Išla kačka, Kupovac ovcu, Preplítačka Bila ľelija, Ňe jeden, Ňe dva, Trešem bliški, Skubem, skubem, Mačaj nohi, A tatuňo, Na mosti, Oj, fendi, fendi, fendija, Do haju, do haju.

Členka Maďarskej akadémie vied Katalin Lázár, ktorá sa špecializuje na výskum tradičných detských hier, vypracovala typológiu detských hier na inom princípe. Ako základ vníma samotné jadro hry, čo znamená, že z priebehu hry vníma iba podstatu hry. Na základe takto vytvorenej typológie sa dajú začleniť všetky detské tradičné hry z Karpatskej kotliny do hlavných typov a ich podkategórií.

- **hry s náradím**
 - o **vyrábanie nástrojov:** Píšťaločka, pískaj, Na taniere, Kto ďalej;
 - o **hry šikovnosti s náradím:** Na guľačky, Riki, riki, rajzom, Čík, Mačurki;
 - o **loptové hry:** Škólka s loptou, Na mušku, Na narodi, Šuchi muchi, Na dupel;
 - o **športové ľudové hry:** Longa meta, Pakoš, Na capka, Pretáhovačky;
- **pohybové hry**
 - o **hry dieťaťa v lone matky:** Dú, dú, dú, Hop, hop koníčky, Varila mamička kašičku, Hojda, hojda;

- o **pohybové hry šikovnosti a sily:** Kohútí zápas, Na žabáka, Stonožka, Zvliekanie hada, Na kone, Buky váľať, Hrkana, Na masla, Raj, Na luk, Na tekvičku, Pešek;
- o **naháňačky:** Myši z diery von, Huši, huši, poce domu, Zajac a líška, Kokleš;
- o **jarné chorovodné hry dievčat (bráničky):** Zlatá brána, Heli, Heli;
- **logické hry**
 - o **logické hry šikovnosti:**
 - o **zakázania:** Vo mlyne na kline;
 - o **hry na uhádnutie:** Prišiel som z Ameriky, Kde načínajú chlieb?, Lezie, lezie, Letí, letí, Na záhradníka;
 - o **hry na skrývanie a hľadanie:** Stratený prsteň, Na zlaté prasa, Na motúz;
 - o **navádzacie hry;**
- **hry s výberom partnerky (chorovodné hry)**
 - o O reťaz, Do háju ľišečki, Nie jeden, nie dva;
- **riekanky**
 - o **riekanky súvisiace s prírodnými úkazmi a javmi:** Hybaj, slnko, na kopec, Zaduž, vetričku, Mesiačik jasný;
 - o **riekanky súvisiace s rastlinami;**
 - o **riekanky súvisiace so zvieratami:** Slimák, slimák, Žiburenky moje, Letí sojka, Gola, gola;
 - o **uspávanky:** Baja, baju, Luľajže mi, luľaj;
 - o **posmešky:** Mihaľ, na pecu ľihal, Neplač, Janko, neplač;
- **vyčítanky**
 - o Engličky, bengličky, Šeskrát šesť, Háky, báky, Jaka voda, taky mľin, Za horami, za dolami, V čarnom lese;
- **rečňovanky**
 - o Jeden, dva, tri.

■ HRY A ĽUDOVÝ TANEC ■■■

Vyučovanie detských hier a ľudového tanca detí má na Slovensku dlhodobú tradíciu. Napriek veľkej snahe však nebolo zaradené do školského štátneho vzdelávacieho programu, a tak od začiatku vzniku folklorizmu túto dôležitú časť umeleckej výchovy zastrešujú v prvom rade detské folklórne súbory mimo školského systému. V súčasnosti má vďaka zainteresovaným a nadšeným ľuďom skoro každá obec a mesto svoj detský folklórny súbor, ktorý vykazuje pravidelnú činnosť a výsledky. Ich umelecká úroveň je rôznorodá a závisí od odbornej pripravenosti vedúceho.

Tanečná pedagogika ľudového tanca má synkretický ráz. Tanečný pedagóg má byť odborne vzdelaný v tanečnom umení, predpokladom je analytické myslenie v oblasti tanca, nevyhnutné je však aj odborné vzdelanie zo psychológie a didaktiky. V Slovenskej republike je paradoxný stav. Väčšina tanečných pedagógov, vyučujúcich v detských folklórnych súboroch, má buď dlhoročnú tanečnú prax bez odborného pedagogického vzdelania, alebo naopak, má odborné vzdelanie z pedagogiky, ale nemá tanečnú prax. Svojou aktivitou (napriek ich značnej a úprimnej snahe) môžu prispievať k vytváraniu skresleného obrazu o prejavoch tradičnej tanečnej kultúry. Existuje však minimálny počet odborných tanečných pedagógov (absolventi VŠMU), ktorí pracujú v detských folklórnych kolektívoch.

Väčšina detí, ktoré sa hlásia do detských folklórnych súborov, je vychovaná v interiéri pred počítačom a televízorom, ale hneď ako sa ocitnú v priestore, kde ich vedome vedú k pohybovým aktivitám, úplne sa zmenia.

S radosťou a plným nasadením hrajú tradičné detské hry, ich pohybová aktivita je veľká, vyžadujú si pravidlá, ktoré aj dodržia a kontrolujú ich. Samotnému tancovaniu veľkú pozornosť nevenujú. Zlom nastane vo veku okolo 9 – 10 rokov, keď prejavia väčší záujem o tanec. Pri správnom pedagogickom vedení sú schopné rozoznať základné pohybové typy ako chôdzu, skok, rotáciu, gestá a prácu stojnej nohy. Oboznámia sa s rytmikou, dynamikou, plastikou, polyfóniou pohybu, pohybom a nehybnosťou, typmi pohybov v iných telesných pozíciách a párovou komunikáciou. Sú to základné činitele tanca. Ak ich vedome a odborne využívame vo vyučovacom procese, deti získajú vedomosti, návyky a zručnosti, ktoré im neskôr umožňujú jednoducho, hravo a s vnútorným potešením zvládnuť ľudový tanec.

■ PEDAGOGICKÉ MODULY DETSKÝCH HIER ■■■

Ako podklad použijeme detské hry z publikácií M. Nemcovej Daj, Bože, slunka... a E. Medveckej Detské hry a tance.

Moduly sú koncipované z hľadiska pedagogického prístupu k vykonávaniu detských hier. Jednotlivé časti sú detailne opísané z funkčného hľadiska:

NÁZOV HRY – opisuje miestny názov detskej hry (nárečové pomenovanie).

ČAS TRVANIA HRY – odporučený čas, ktorý venujeme hre u jednotlivca alebo v jednej skupine (obmenou cvičenia alebo rozdelením na skupiny sa však čas môže adekvátne predĺžiť).

VEKOVÁ KATEGÓRIA – odporúčená veková skupina detí mladšieho školského veku. Deti sme rozdelili na dve skupiny: 6 – 8 rokov a 8 – 10 rokov. Rozdelenie vyplýva zo psycho-motorického vývoja osobnosti dieťaťa.

OPIS HRY A ZDROJ INFORMÁCIÍ – detailný opis hry tak, aby bola hra zrozumiteľná pre pedagóga aj pre deti.

KLÚČOVÉ KOMPETENCIE – opisujú výchovnovzdelávacie ciele, ktoré hra spĺňa. Modifikáciou hry je možné posilňovať jednotlivé ciele.

FORMA PRÁCE – určenie, či ide o hru jednotlivca, dvojice alebo skupiny.

PRIESTOROVÁ FORMA – dôležitá informácia pre zvolenie vhodného priestoru na hru, v ktorých hra prebieha.

HUDOBNÝ SPRIEVOD A POMÔCKY – odporúčený hudobný sprievod (notový podklad) a pomôcky potrebné na vykonávanie hry.

INŠTRUKCIE – informácie, ktoré podávame deťom pred hrou, aby sme dosiahli výchovnovzdelávacie ciele, ktoré sme si vytýčili.

POZNÁMKY – upozornenia, odporúčené varianty a modifikácie hry.

VLASTNÉ POZNÁMKY – priestor na vlastné poznámky pedagógov – podobné hry s podobnými výchovnovzdelávacími cieľmi, texty, priestorové a herné varianty.

Pri výbere hlavných postáv v jednotlivých hrách uvádzame používanie vyčítania. V priebehu hier často odporúčame používanie riekaniek na synchronizáciu pohybu hráčov.

Vyčítanky a riekanky samy osebe vedú deti k vnímaniu rytmu a tým aj k rytmickým pohybovým návykom. Sú preto neodmysliteľnou súčasťou detskej hry. Odporúčame, aby ste používali regionálne zvykoslovie, ktoré napomôže zachovať nárečie u detí.

■ DELENIE DETSKÝCH HIER ■■■

Uvedené hry sú iba ukázkovým výberom. V tabuľke sú hry rozdelené z hľadiska naplňovania zvolenej kľúčovej kompetencie a prináležiacej vekovej skupiny, s ktorou danú hru vykonávame.

Výchovnovzdelávací cieľ	Veková skupina	Názov hry
Chôdza	6 – 8 rokov	Bila ľeľija
	8 – 10 rokov	Bila ľeľija
Skoky	6 – 8 rokov	Preskakovanie škôlky
	8 – 10 rokov	Preskakovanie škôlky
Rotácia	6 – 8 rokov	Bila ľeľija Stračila šnuptichle
	8 – 10 rokov	Bila ľeľija Stračila šnuptichle
Prenášanie váhy	6 – 8 rokov	Jednoduchá stonožka
	8 – 10 rokov	Jednoduchá stonožka
Polyfónia pohybu	6 – 8 rokov	Na krivé sochy
	8 – 10 rokov	Na krivé sochy
Rytmika	6 – 8 rokov	Vyčítanky
	8 – 10 rokov	Vyčítanky
Dynamika	6 – 8 rokov	
	8 – 10 rokov	Mala kopa veľku pita
Plastika (priestorové vnímanie)	6 – 8 rokov	Na čupki Miši z dziri von
	8 – 10 rokov	Na čupki Miši z dziri von
Rozvoj fyzických dispozícií	6 – 8 rokov	Jednoduchá stonožka
	8 – 10 rokov	Jednoduchá stonožka

● BILA LELIJA ●

Čas trvania hry: 10 minút

Veková kategória: 6 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií¹: Vyčítankou si dievčatá vyvolia jednu, ktorá predstavuje *bilu leliju*. Okolo nej si vytvoria kruh, pochyťajúc sa dole za ruky, a chôdzou v smere hodinových ručičiek chodia po obvode kruhu. Dievča v strede stojí a znázorňuje text piesne. Na opakovanie poslednej vety pesničky sa kruh zastaví a dievčatá sa obrátia tvárou do kruhu. Zatiaľ si dievča v strede vyberie partnerku. V strede kruhu sa spoločne krúčia cvalovým motívom. Na konci pesničky sa dievčatá v strede vymenia. Hra pokračuje ďalej.

Kľúčové kompetencie: *Kompetencie rozvíjajúce pohyb:* odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh; *kompetencie rozvíjajúce telesnú schému:* schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela; *kompetencie rozvíjajúce vnímanie:* vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej perciepcie; *osobné kompetencie:* schopnosť rozvíjať sa; *sociálne kompetencie:* empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.

Forma práce: Hru hráme v skupine (min. 10 detí).

Priestorová forma: Dievčatá si v priestore vytvoria malý alebo veľký kruh.

Hudobný sprievod a pomôcky: Počas hry spievajú pesničku *Bila lelija*, nepoužívame pomôcky.

Inštrukcie: Upozorníme dievčatá

- na správne držanie tela,
- na rovnomerné spoločné kráčanie v priestore,
- na dodržanie priestorovej kresby (v zástupe kráča jedna za druhou presne v jej stope, nevytráča z radu do strany),
- počas hry dievčatá nepretržite spievajú,
- pri cvale sa rovnomerne pohybujú a dôležité je, aby odklon od seba bol rovnomerný a nepretržitý,
- postavenie čelom oproti sebe v držaní rúk skrížmo vpredu, pričom sa krúčia cvalom a os je v strede medzi dievčatami (osou sú dlane). Alebo držia sa za ruky v predpažení dole a krúčia sa chôdzou.

Poznámky: Podobné hry sú: *Olijanko, Heluška, Nie je taká Helička pyšná, A ti, Hana, stoj v kole, Evička miua, Lanc, lanc, ešte lanc, Do kola rajca, Kolo, kolo, Holubička premilá.*

2. Oblieť ti oplečko, ti naša Haňičko, naša bila ľelija, naša bila ľelija!
3. Priviať ti fartušok na svoj bili brušok, naša bila ľelija, naša bila ľelija!
4. Umiť sebe líčka, jako lastovička, naša bila ľelija, naša bila ľelija!
5. Obuť ti čizmičky, na svojo nožičky, naša bila ľelija, naša bila ľelija!
6. Viber sebe s kraju, podľa običaju, naša bila ľelija, naša bila ľelija!

● PRESKAKOVANIE ŠKÔLKI ●

Čas trvania hry: 10 minút

Veková kategória: 6 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií²: Deti sa postavia do zástupu. Preskakujú škôlky podľa dopredu stanoveného kľúča. Dieťa nemusí poznať názov skokov, podstatné je, aby ich vedelo vykonávať. Náročnosť preskakovania môžeme zvyšovať na presnosť, rytmický sprievod alebo neskôr aj hudobný sprievod.
(Škôlky môžeme rôzne pripravovať v rámci priestorových možností. Kreslenie kriedou, nalepenie farebnými lepiacimi páskami, vytvorenie škôlky pomocou paličiek a pod.)

Kľúčové kompetencie:

Kompetencie rozvíjajúce pohyb: odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh;

kompetencie rozvíjajúce telesnú schému: schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;

kompetencie rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej percepcie;

² Ondrejka, K., Deti deťom.

kompetencie rozvíjajúce reč: schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti);

kognitívne kompetencie: schopnosť logicky myslieť, čítanie obrazov, schopnosť vyhľadať potrebné informácie, triediť informácie, schopnosť porozumieť súvislostiam;

osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa.

Forma práce:

Cvičenie robíme v skupine tak, aby skákanie vykonávalo stále iba jedno dieťa alebo viac detí, ale s dostatočným odstupom od seba.

Priestorová forma:

Deti stoja v zástupe za prvým cvičiacim pred škôlkou na zemi. Na opakovanie cvičenia dieťa beží späť popri škôlke v dopredu stanovenom smere a zaradí sa na koniec zástupu.

Hudobný sprievod a pomôcky:

Rytmický sprievod (používame potlesky, búchanie paličkami, hlasné rytmicke výslovnosti akejkoľvek riekanky), volíme melódie odzemkového charakteru (napr. *Po valasky od zeme*), pomôcky podľa spôsobu vykreslenia škôlky – krieda, paličky, lepiaca páska.

Inštrukcie:

Cvičenie robíme tak, aby deti vnímali pohyb svojho tela a snažili sa presne skákať podľa stanovených obrazcov.

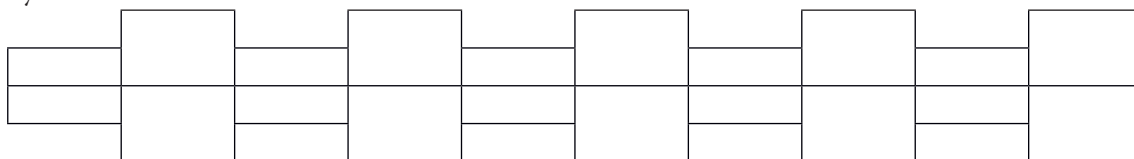
Poznámky:

Upozorňujeme cvičiacich, aby sa každý koncentroval na spôsob vykonania skoku. Je potrebné, aby skoky boli plnohodnotné s precítením všetkých fáz skoku (odraz, letová fáza a dopad). Keď prvýkrát používame cvičenie tohto typu, tak nepotrebujeme hudobný sprievod. Keď už skupina techniku pozná, môžeme požívať rytmický alebo hudobný sprievod. Je potrebné dodržať dopredu stanovený postup priebehu skákania tak, aby nedochádzalo ku kontaktom medzi skákajúcimi.

Schémy škôlok:

1. variant

- skoky znožmo – roznožmo

- skoky z jednej nohy na druhú (preskok)

- skoky z jednej nohy na dve, z dvoch na jednu

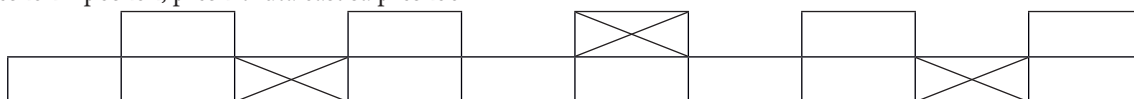

- preskok – poskok

- preskok – poskok, na preškrtnutej časti sa poskočí dvakrát

- preskok – poskok, preškrtnutá časť sa preskočí

2. variant – deti si kreslia vlastné škôlky a potom ich preskakujú

Kľúčové kompetencie: Dôležitý je tu najmä rozvoj kreatívneho myslenia u detí, ostatné ciele ako v prípade prvého variantu.

3. variant – po základnom zvládnutí skokov pridávame do pohybu rôzne spôsoby pohybu rúk

Veková skupina: od 8 rokov
– držanie rúk: vbok, vo vzpažení, v pripažení, v upažení, kombinovane;
– potlesky: vpredu, vzadu, kombinovane;

Kľúčové kompetencie: Dôležitá je najmä koordinácia pohybov jednotlivých častí tela pri dodržiavaní skokových variantov.

● STRAČILA ŠNUPTICHLE ●

Čas trvania hry: 10 minút

Veková kategória: 6 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií³: Vyčítankou si dievčatá vyvolia jednu, ktorá stojí v strede kruhu. Ostatné okolo nej vytvoria kruh, pochytajú sa dole za ruky, a chôdzou v smere hodinových ručičiek chodia po obvode kruhu. Dievča v strede sa pohybuje opačným smerom. Pri slovách „jedno dzíľče...“ mu jedno z dievčat z kruhu hodí vreckovku – šatôčku. Dievča v strede ju zdvihne a krúti sa v strede kruhu s tou, ktorá mu hodila vreckovku. Ostatné zatiaľ stoja a tleskajú. Na konci pesničky sa dievčatá v strede vystriedajú a hra sa začína znova.

Kľúčové kompetencie: *Kompetencie rozvíjajúce pohyb:* odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh;
kompetencie rozvíjajúce telesnú schému: schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;
rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej percepcie;
osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa;
sociálne kompetencie: empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.

Forma práce: Hru hráme v skupine (min. 10 detí).

Priestorová forma: Dievčatá v priestore vytvoria malý alebo veľký kruh.

Hudobný sprievod a pomôcky: Počas hry spievajú pesničku *Stračila šnuptichle*, pomôcky: vreckovka, šatka.

Inštrukcie: Upozorníme dievčatá

- na správne držanie tela,
- na rovnomerné spoločné kráčanie v priestore,
- na dodržanie priestorovej kresby (v zástupe kráča jedna za druhou presne v jej stope, nevytráča z radu do strany),
- počas hry dievčatá nepretržite spievajú,
- pri cvale sa rovnomerne pohybujú a dôležité je, aby odklon od seba bol rovnomerný a nepretržitý,

³ Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

- postavenie čelom oproti sebe v držaní rúk skrížmo vpredu, pričom sa krúčia cvalom a os je v strede medzi dievčatami (dlane) alebo sa krúčia chôdzou, držia sa za ruky v predpažení dole.

Poznámky:

Podobné hry sú: *Olijanko, Heluška, Nie je taká Helička pyšná, A ti, Hana, stoj v kole.*

● JEDNODUCHÁ STONOŽKA ●

Čas trvania hry: 2 minúty

Veková kategória: 6 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií⁴: Dievčatá a chlapci vytvoria zástup, urobia drep a chytia sa obidvoma rukami za pás predchádzajúceho. Na povel sa začnú pohybovať raz pravou a raz ľavou nohou. Keď sa stonožka pretrhne, hra sa skončí.

Kľúčové kompetencie: *Kompetencie rozvíjajúce pohyb:* odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh; *kompetencie rozvíjajúce telesnú schému:* schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;

4 Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

kompetencie rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej percepcie;
kompetencie rozvíjajúce reč: schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti);
kognitívne kompetencie: schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam;
osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa, schopnosť sebaobrany, schopnosť sebestačnosti, schopnosť sebakontroly;
sociálne kompetencie: empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.

Forma práce:	Hru hráme v skupine (min. 10 detí).
Priestorová forma:	Deti si v priestore vytvoria zástup.
Hudobný sprievod a pomôcky:	Hudobný sprievod nepoužívame, môžeme prípadne zvoliť vhodnú riekanku, pomôcky nepoužívame.
Inštrukcie:	Upozorníme deti • na správne držanie tela, • na spoločné pohybovanie, • aby si dali pozor na držanie v zástupe – nemykali spoluhráčmi.
Poznámky:	Po osvojení si hry môžeme zvoliť súťaž. Vytvoriť dve skupiny a určiť im trasu.

● NA KRIVÉ SOCHI ●

Čas trvania hry:	4 minúty
Veková kategória:	6 – 10 rokov
Opis hry a zdroj informácií⁵:	Vyčítankou si deti vypočítajú gazdinú. Tá rozkrúti rôznym spôsobom každé dieťa, ktoré musí stáť v takej polohe, v akej si to gazdiná želá. Každý soche dá meno. Môžu to byť mená vtákov, kvetov, tancov, motívov atď. Keď dá gazdiná povel, všetky sochy začnú vydávať zvuk alebo sa pohybovať. Sú to rôzne hlasy alebo pohyby, podľa toho, čo ktorá socha predstavuje.

⁵ Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

Kľúčové kompetencie:

Kompetencie rozvíjajúce pohyb: odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh;
kompetencie rozvíjajúce telesnú schému: schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;

kompetencie rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej percepcie;

kompetencie rozvíjajúce reč: schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti);

kognitívne kompetencie: schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam;

osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa, schopnosť sebakontroly;

sociálne kompetencie: empatia, schopnosť kooperácie.

Forma práce:

Hru hráme v skupine (min. 10 detí).

Priestorová forma:

Deti sú v priestore voľne rozmiestnené.

Hudobný sprievod a pomôcky:

Nepoužívame hudobný sprievod (v prípade variantu zadávania tanečných motívov môžeme použiť vhodný hudobný sprievod), pomôcky nepoužívame.

Inštrukcie:

Upozorníme deti, aby sa po zadaní úlohy snažili zostať v nehybnom stave tak, ako zastali. Je potrebné upozorniť deti na možnosť pohybu každej časti tela samostatne podľa určenej úlohy. Upozorníme aj na možnosť využívania iných pozícií, ako je stoj, napr. drep, ľah, sed.

Poznámky:

Námet, na základe ktorého vytvára gazdina sochy, môžeme korigovať podľa potreby pedagóga (kreativita – rôzne činnosti, zvieratá, tanec – motívy z tanca, tanečný región).

● RIEKANKY, VYČÍTANKY ●

Čas trvania hry:	1 minúta
Veková kategória:	6 – 10 rokov
Opis hry a zdroj informácií ⁶ :	Deti stoja v kruhu, v radoch alebo voľne v priestore. Odriekavajú riekanku a zároveň tleskajú oboma rukami na jednotlivé slabiky textu.
Kľúčové kompetencie:	<i>Kompetencie rozvíjajúce vnímanie:</i> vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej perciepcie; <i>kompetencie rozvíjajúce reč:</i> schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti); <i>kognitívne kompetencie:</i> schopnosť používať a porozumieť materinskej reči, schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam, schopnosť osvojiť si poznatky, schopnosť nadobúdať vedomosti, schopnosť triediť informácie; <i>sociálne kompetencie:</i> schopnosť kooperácie, schopnosť nadviazať kontakty.
Forma práce:	Cvičenie robíme v skupine (min. 5 detí).
Priestorová forma:	Deti sú rozmiestnené voľne v priestore alebo v kruhu, v rade.
Hudobný sprievod a pomôcky:	Používame odriekavanie riekanky, nepoužívame pomôcky.
Inštrukcie:	Upozorníme deti • na správne držanie rúk počas tleskania, • na rovnomerné potlesky v rytme riekanky.
Poznámky:	Hru môžeme obohatiť o tleskanie zrýchľované, spomaľované, hlasnejšie, tichšie. Môžeme sa rukami udierať aj na iné časti tela, napr. stehno, hrudník a pod. Namiesto potleskov môžeme používať podupy nohami a pod.

⁶ Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

● MALÁ KOPA VEĽKU PITA ●

Čas trvania hry: 2 minúty

Veková kategória: 8 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií⁷: Jeden z chlapcov zakričí: „*Mala kopa veľku pita!*“ Ostatní chlapci sa rozbehnú, prvých 5 – 7 si ľahne na brucho, na nich si do medzier ľahnú ďalší, na tých zase iní, až kým vytvoria pyramídu. Keď sa chcú ďalej hrať, vrchný zakričí: „*Dolu s kopi!*“ Zhora nadol sa najprv gúľajú horní, a to vždy jeden doprava a druhý doľava. Najspodnejší musia byť poslední.

Kľúčové kompetencie:

Kompetencie rozvíjajúce pohyb: odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh;

kompetencie rozvíjajúce telesnú schému: schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;

kompetencie rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej perciepcie;

kompetencie rozvíjajúce reč: schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti);

kognitívne kompetencie: schopnosť prijímať informácie, schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam;

osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa, schopnosť sebaobrany, schopnosť sebačinnosti, schopnosť sebakontroly;

sociálne kompetencie: empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.

Forma práce: Hru hráme v skupine (min. 12 detí).

Organizácia priestoru: Chlapci si v priestore vytvoria malú alebo veľkú pyramídu.

Hudobný sprievod a pomôcky: Hudobný sprievod nepoužívame, pomôcky nepoužívame.

Inštrukcie:

Upozorníme chlapcov

- na správne držanie tela,
- na to, aby rešpektovali svojich spoluhráčov a na kopu neskákali celou váhou tela, ale rovnomerne,
- na to, aby dávali pozor na ostré hrany tela (lakte, koleno...), aby si nespôsobili úraz.

⁷ Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

pyramída ▲

rozgúľanie s pyramídy ▲

● NA ČUPKI ●

Čas trvania hry:

10 minút

Veková kategória:

6 – 10 rokov

Opis hry a zdroj informácií⁸:

Vyčítankou si deti zvolia jedno z nich, ktoré bude naháňať. Po odštartovaní začiatku hry sa dieťa, ktoré naháňa, snaží čím skôr niekoho chytiť. To dieťa, ku ktorému sa priblíži, môže zvoliť „čupki“ a rýchlo si čupnúť (urobiť drep). Vtedy ho naháňajúci nesmie chytiť. Ak sa naháňajúcemu podarí niekoho chytiť, vymenia si úlohy a chytený sa stáva naháňačom.

Kľúčové kompetencie:

Kompetencie rozvíjajúce pohyb: odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh; *kompetencie rozvíjajúce telesnú schému:* schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela;

⁸ M. Nemcová: Daj, Bože, slunka...

kompetencie rozvíjajúce vnímanie: vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej perciepcie;
kompetencie rozvíjajúce reč: schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti);
kognitívne kompetencie: schopnosť prijímať informácie, schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam;
osobné kompetencie: schopnosť rozvíjať sa, schopnosť sebaobrany, schopnosť sebaistočnosti, schopnosť sebakontroly;
sociálne kompetencie: empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.

- Forma práce:** Cvičenie robíme v skupine (min. 8 detí). Rozhodcom je pedagóg.
- Priestorová forma:** Deti sa môžu pohybovať iba v určenom priestore. Nesmú tam byť žiadne prekážky, ktoré by mohli zvyšovať nebezpečenstvo úrazu, ako znížený strop, ostré hrany predmetov a pod.
- Hudobný sprievod a pomôcky:** Nepoužívame rytmický sprievod, aby pohyby neboli synchronizované, ale prirodzené vzhľadom na charakter hry, nepoužívame pomôcky.
- Inštrukcie:** Cvičenie robíme tak, aby deti vnímali pohyb spoluhráčov a naháňača, aby nedochádzalo ku kolíziám. Dôležité je vnímanie pohybu naháňača a vhodnej voľby úniku.
- Poznámky:** Upozorníme deti, aby dávali pozor na kolízie so spoluhráčmi. Taktiež aby výhodu hry „čupki“ používali iba v nutnom prípade. Hru môžeme modifikovať tak, že namiesto „čupki“ môžeme použiť tanečný motív, ktorý chceme neskôr použiť pri výučbe (jednokročka, dvojkročka, skoky a pod.).

● MIŠI Z DZIRI VON ●

Čas trvania hry:	10 minút
Veková kategória:	6 – 10 rokov
Opis hry a zdroj informácií⁹:	Vyčítankou si deti zvolia kocúra. Deti sa postavia do kruhu okolo kocúra a na zemi si označia svoje miesto – myšaciu dieru (nejaký predmet, nakreslená značka, jamka a pod.). Kocúr zvolá: <i>Miši z dziri von!</i> Deti si rýchlo medzi sebou vymieňajú miesto s tým, že nesmú ísť na miesto, ktoré je hneď vedľa nich. Kocúr sa snaží rýchlo obsadiť jedno voľné miesto. Ten, ktorému sa nezvýši myšacia diera, sa stáva kocúrom. Ak sa kocúrovi nepodarí obsadiť voľné miesto, ostáva kocúrom naďalej. Hra pokračuje ďalším vyvolávaním kocúra: <i>Miši z dziri von!</i>
Kľúčové kompetencie:	<i>Kompetencie rozvíjajúce pohyb:</i> odolnosť, schopnosť udržať rovnováhu, schopnosť veľkých pohybov, jemné motorické schopnosti, schopnosť koordinácie očí, rúk a nôh; <i>kompetencie rozvíjajúce telesnú schému:</i> schopnosť poznávania častí tela, schopnosť odhadnúť možnosť koordinácie, schopnosť odhadu osobnej zóny, uvedomenie si vlastného tela; <i>kompetencie rozvíjajúce vnímanie:</i> vizuálne schopnosti (vizuálno-motorická koordinácia, vnímanie priestoru a priestorových súvislostí), stereognostické schopnosti (schopnosť vnímať hmatom), kinestetické schopnosti (schopnosť vnímania pohybu), akustické schopnosti (schopnosť vnímania sluchom), schopnosť komplexného fungovania lateroflexie (koordinácia zraku, sluchu, hmatu, očí a rúk), schopnosť priestorovej percepcie; <i>kompetencie rozvíjajúce reč:</i> schopnosť pomenovať priestorové vzťahy (smer – poloha – čas), schopnosť triediť pojmy (základné formy, odlišnosti); <i>kognitívne kompetencie:</i> schopnosť prijímať informácie, schopnosť logicky myslieť, schopnosť porozumieť súvislostiam; <i>osobné kompetencie:</i> schopnosť rozvíjať sa, schopnosť sebaobrany, schopnosť sebestačnosti, schopnosť sebakontroly; <i>sociálne kompetencie:</i> empatia, schopnosť nadviazať kontakty, schopnosť riešiť konflikty, schopnosť kooperácie.
Forma práce:	Hru vykonávame v skupine (min. 6 detí).
Priestorová forma:	Deti stoja v kruhu. V strede stojí vyvolávač – kocúr.
Hudobný sprievod a pomôcky:	Nepoužívame rytmický sprievod, aby pohyby neboli synchronizované, ale prirodzené vzhľadom na charakter hry, označenie myšacích dier (lepiaca páska, zmazateľný označovač a pod.).
Inštrukcie:	Hru hráme tak, aby deti vnímali smer pohybu svojich spoluhráčov. Dôležité je priestorové vnímanie, aby nedochádzalo ku kolíziám medzi spoluhráčmi.
Poznámky:	Upozorníme deti, aby si dávali pozor pri výmene miest, aby nedochádzalo ku kolíziám medzi spoluhráčmi. Ak je viac detí, môžeme ich dať do dvojíc, pričom na hre sa zúčastňuje v jednom kole jeden z hráčov a druhý tvorí označenie myšacej diery. V druhom kole sa ich funkcia vymení.

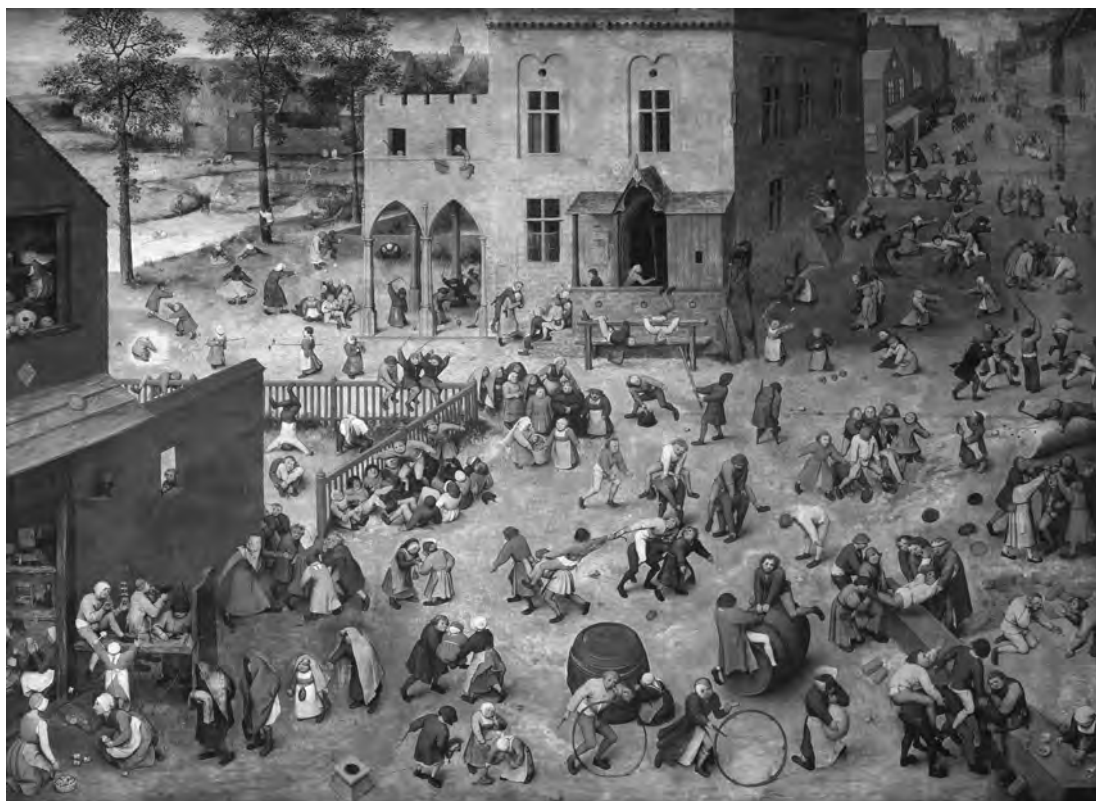
⁹ Nemcová, M., Daj, Bože, slunka...

■ KRÁTKO O VÝSKUME ĽUDOVÝCH DETSKÝCH HIER ■■■

„V najstarších stredovekých písomných prameňoch nie je veľa zmienok o hračkách, tak ako v nich nie je veľa zmienok o deťoch. François Rabelais, francúzsky renesančný spisovateľ, vo svojom satirickom románe Gargantua a Pantagruel v XXII. kapitole podáva súpis hier, ktorými sa Gargantua baví po obede. Kanonické vydanie z roku 1542 obsahuje súpis 217 názvov hier – kartové hry, hry izbové a stolné a veľa vonkajších hier.

Ako ‚encyklopédia‘ detských hier nám môže poslúžiť obraz flámskeho maliara Petra Bruegela staršieho Detské hry (Kinderspiele), namaľovaný v roku 1560. Je to základné a najbohatšie ikonografické východisko k detským hrám v 16. storočí a určite aj k hrám z predchádzajúcich období. Obrovské množstvo zábav predstavených v jednotlivých výjavoch svedčí o kultúre detského sveta. Znázorňuje okolo 84 hier, z ktorých mnohé pretrvali do dnešných čias.

Komenský vo svojom diele *Orbis sensualium pictus* v levočskom vydaní z roku 1685 spomína hry s guľôčkami, šamru (vlčík poháňaný bičikom), štafle (drevené nohy), oblúbenú hojdačku či hru s kolkami“ (Bukovčanová, www.historyweb.sk).

Hry sú aj na Slovensku vyše jeden a pol storočia objektom sporadického záujmu zberateľov, medzi ktorými nachádzame mená ako P. J. Šafárik, J. Kollár, B. Němcová, P. Dobšinský, O. Truchlý-Sitniansky, A. E. Timko, A. Šteller a viaceré ďalšie. Etnografickí, folkloristickí a pedagogickí pracovníci uverejňovali záznamy hier predovšetkým v detských alebo národopisne zameraných časopisoch (Orol tatranský, Naše deti, Sokol, Zborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, Český lid, Úsvit, Včielka, Zornička, Pedagogický zborník, Ludová tvorivosť, Naša práca, Priateľ dietok) (Ondrejka, 1975, s. 1114).

Prvou samostatnou prácou je Dúbravského knižočka Naše deti, ktorá vyšla v Skalici asi v roku 1911. Najcennejší je však obsiahly súbor hier, uverejnený v knižke Prostonárodné obyčaje, povere a hry slovenské (Turčiansky Svätý Martin 1880). V doteraz nájdených materiáloch sú hry bez slov i s textami, s piesňami a tancom i bez nich, bez náčinia i s rôznymi pomôckami, ako sú skalky, drierka, skielka, nožík, ceruzka, lopta, šatka, gombíky, mince, hracie karty a iné.

Publikácia E. Medveckej Detské hry a tance obsahuje tradičný materiál od najjednoduchších slovných útvarov (riekanky, vyčítanky, porekadlá atď.) cez hry, tanečné hry a tance, ktoré v priebehu dejín vytvorili na Slovensku samotné deti alebo sa zachovali už len u detí. Má populárno-náučný charakter, obsahuje aj charakteristiky jednotlivých druhov tradícií, vysvetlenia o ich vzniku v dejinnom slede, zmienky o ich hodnote a tvorcoch. Kniha je určená rodičom, pedagógom, vychovávateľom a každému, kto sa podieľa na formovaní detí všetkých vekových kategórií.

Zborník tradičných materiálov získaných zberateľskou akciou „Pri prameňoch krásy“ – Deti deťom (autor K. Ondrejka) završuje produktívnu etapu zbierania folklórneho materiálu členmi folklórnych kolektívov a zanietenými vedúcimi tanečných (najmä folklórnych) súborov, ktorá sa začala po úvodných overovaniach a prípravách v roku 1973. Zborník má dokumentárnu hodnotu.¹⁰

Kniha J. Gágyora Megy a gyűrű vándorútra mapuje detské hry z Podunajska, konkrétnejšie z Matúšovej zeme. Patrí medzi najkomplexnejšie koncipované knihy, ktoré boli publikované na Slovensku.

Melánia Němcová v knihe Daj, Bože, slunka... spracováva široké spektrum detských hier z východného Slovenska. Nezvyčajnou zásluhou knihy je ilustračný materiál, ktorý napomôže správne chápanie a vykonávanie hier.

¹⁰ Ondrejka, K.: Tanečná, hrová a zábavová bibliografia II., III.

■ LITERATÚRA ■■■

- ANTAL, L.: Néptánc – pedagógia, Hagymányok háza, Budapest, 2010, ISBN 978-693-7363-42-9, s. 193.
- BUDAINÉ BALATONI, K.: Így tedd rá!, Saramis BT, Budapest, 2014, ISBN 978963068805, s. 111,
- BUDAINÉ BALATONI, K.: Így tedd rá! 2, Saramis BT, Budapest, 2014, ISBN 9789639888141, s. 116.
- DEMARCSEK, ZS.; MEZŐ, F.; MIZERÁK, K.: Tánc – ok, Center print nyomda, Debrecen, 2012, ISBN 978-615-5267-00-0, s. 313.
- ELSCHEKOVÁ, A.: Slovenské ľudové spevy 1, Ústav hudobnej vedy SAV Bratislava, 1995, ISBN 80-901416-3-3, s. 153.
- FILOVÁ, B. a kolektív: Slovensko – Ľud II. časť, Bratislava, Vydavateľstvo Obzor, 1975. s. 1217.
- KOLEKTÍV: Malá slovenská encyklopédia, Encyklopedický ústav SAV, Bratislava, 1993, ISBN 8085584 123.
- KOLEKTÍV: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1, Bratislava, Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1995, ISBN 80 224 0234 6, s. 454.
- KOLEKTÍV: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2, Bratislava, Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1995, ISBN 80 224 0235 4, s. 418.
- LÁZÁR, K.: Énekes, táncos népi gyermekjátékok tanítása, Planétás kiadó, Budapest, 1996, ISBN 963 9014 02 8, s. 117.
- LÉVAI, P.: „Szökkenjünk, ugráljunk...“, Táltos nyomda, Győr, 2012, ISBN 978-693-88865-0-7, s. 143.
- MEDVECKÁ, E.: Detské hry a tance, Ústav hudobnej vedy SAV, Bratislava, 1997, ISBN 80-88820-03-0, s. 233.
- NEMCOVÁ, M.: Daj, Bože, slunka..., Prešovský hudobný spolok Súzvuk Prešov, 2001, ISBN 80-968600-1-1, s. 153.
- ONDREJKA, K.: Zo zápisníka stredoslovenského tanečníka II., Krajské osvetové stredisko Banská Bystrica, 1982, s. 87.
- ONDREJKA, K.: Tance, obyčaje a piesne Gemera, Gemerské osvetové stredisko Rožňava, 2005, ISBN 80-969475-5-9, s. 453.
- ONDREJKA, K.: Deti deťom IX. – Zborník tradičných materiálov získaných zberateľskou akciou „Pri prameňoch krásy“, Osvetový ústav, Bratislava, 1982, s. 128.
- ONDREJKA, K.: Deti deťom XII. – Zborník tradičných materiálov získaných zberateľskou akciou „Pri prameňoch krásy“, Osvetový ústav, Bratislava, 1985, s. 138.
- ONDREJKA, K.: Deti deťom XIII. – Zborník tradičných materiálov získaných zberateľskou akciou „Pri prameňoch krásy“, Osvetový ústav, Bratislava, 1987, s. 94.
- ONDREJKA, K.: Deti deťom – Zborník tradičných materiálov získaných zberateľskou akciou „Pri prameňoch krásy“, Národné osvetové centrum, Bratislava, 1993, ISBN 80-7121-036-6.
- PETLÁK, P.: Všeobecná didaktika, Tlačiareň Iris, Bratislava, 1997, ISBN 80-88778-49-2, s. 270.
- ŠIMONEKOVÁ, H.: Zvyky piesne a tance zo Soblahova pri Trenčíne, Krajské osvetové stredisko Bratislava, 1972, s. 98.
- ZÓRÁNDI, M.: Ugrós táncaink, Planétás kiadó – Magyar táncművészeti Főiskola, Budapest. 2003, ISBN 978-963-9414-19-8, s. 171.

Obrázky použité v metodických listoch:

Hry a hračky v stredoveku. [online]. Dostupné na: <<http://www.historyweb.sk>>

P. Brueghel: Detské hry, Kunsthistorisches Museum, Vienna, Dostupné na : <<http://www.artmuseum.cz>>

Fotodokumentácia zo školenia „Tvorivá dielňa“ zo dňa 24. 1. 2014, miesto konania DK Keť, organizátor ROS, Levice, Tanečný tábor pre deti a mládež, 30. 8. – 11. 9. 2015, miesto konania Baile Felix (Rumunsko).

Metodické listy Škola hrou boli pripravené na základe rovnomennej knihy autorov článku z roku 2012.

O autoroch

Mgr. art. Agáta Krausová, ArtD.

Odborná asistentka na Katedre etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre. Absolventka VŠMU v Bratislave v študijnom programe pedagogika ľudového tanca. Pracovala ako pedagogička v základnej umeleckej škole a na konzervatóriu, bola tiež umeleckou vedúcou MUS Mladé srdcia v Bratislave. Autorsky pripravila

mnohé scénické programy folklórnych festivalov vo Východnej, Myjave, Rozhanovciach, Kokave, Spišských slávnostiach. Za choreografickú činnosť získala viacero ocenení na Slovensku, v Maďarsku i vo Veľkej Británii. Ako porotkyňa spolupracuje s NOC. Je autorkou štátneho vzdelávacieho programu schváleného v Zákone o výchove a vzdelávaní: Učebné osnovy predmetu Ľudový tanec, Ľudový tanec (ĽTA), ISCED 5B prvý stupeň terciárneho vzdelávania – Konzervatórium Tanec.

Mgr. art. Ing. Slavomír Ondejka

Absolvent Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU v Bratislave, Katedry etnológie a folkloristiky UKF v Nitre, akreditovaného kurzu pedagógov, akreditovaného kurzu choreografov v NOC v Bratislave a ďalšieho vzdelávania v oblasti metodiky tanca v Leviciach. Pracoval ako pedagóg tanca na ZUŠ v Košiciach,

na Konzervatóriu v Košiciach, ako pedagóg tanca a choreograf v 39 kolektívoch v 7 krajinách sveta. Interpretácie pôsobil v 11 folklórnych kolektívoch. Ako učiteľ tanca vyučoval na 251 školách tanca doma aj v zahraničí. Zúčastnil sa na príprave školy tanca v RTVS v relácii KAPURA ako učiteľ tanca a ako tanečník. Aktívne pracuje v Archíve ľudovej kultúry v Košiciach pri výskumoch a archivácii digitálnych materiálov o ľudovej kultúre.

PRIPRAVUJEME:

- Technika hlasu a reči pri verejnom prejave (prednes, moderovanie)
- Práca s mládežníckymi speváckymi zbormi

UŽ VYŠLO:

